

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43

Nisan 2016 April 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**FARKLI KÜLTÜRLERDE AİLE ÇOCUK ETKİLEŞİMLERİNİN ÖĞRETMEN BAKIŞ AÇISINA GÖRE
İNCELENMESİ**
**ANALYSIS OF THE CHILD-PARENT INTERACTION IN DIFFERENT CULTURES ACCORDING TO
TEACHERS VIEWPOINT**

Arzu ÖZYÜREK*

Asya ÇETİN**

Rukiye YILDIRIM***

Neslihan EVİRGEN***

Şeyda ERGÜN***

Öz

Kültürel özellikler, toplumun en küçük birimi olan aile yapısını etkilemektedir. Aile bireylerinin çocuklarına yönelik tutumları da kültürel özelliklerden etkilenmektedir. Günümüzde gerek Dünya'daki küreselleşme gerekse teknoloji ve ulaşım imkânlarının artması, iç savaşlar, bireylerin iş imkânları, yabancı uyruklu bireylerle evlilik durumları gibi nedenlerle ülkeler arası göç olayları görülmektedir. Son yıllarda, özellikle Suriye'deki savaş mağduru aileler Türkiye'nin hemen her ilinde ikamet etmeye başlamışlardır. Başta iletişim sorunu olmak üzere daha birçok güçlüklerle baş etmek zorunda olan aileler, zor bir uyum sürecine girmişlerdir. Bu çalışmada, Türkiye'de ikamet eden farklı kültürden ailelerin anne baba çocuk ilişkilerini, öğretmen bakış açısına göre değerlendirmek amaçlanmıştır. Nitel olarak tasarlanan bu çalışmada, görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Çalışma grubu sınıfında farklı ülkelerden gelen çocukların bulunduğu 10 okul öncesi, 14 ilkököl ve 14 ortaokul öğretmeni olmak üzere toplam 38 öğretmenden oluşmuştur. Verilerin analizinde, görüşme kayıtları içerik analizi ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak; hangi kültürden olursa olsun anne babaların çocukları için en iyi olanı yapmaya çalıştıkları görülmüştür. Aile bireyleri ve çocukların, Türk kültürü ile genel olarak uyumlu oldukları, yaşanan güçlüklerin en önemli sebebinin konuşulan dilin farklı olmasından kaynaklandığı dikkat çekmiştir. Öğretmen bakış açısına göre, Türk ebeveynlerin çocuklarına karşı daha koruyucu, farklı kültürden ebeveynlerin ise daha kuralcı ve otoriter tutum sergiledikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile Çocuk Etkileşimi, Farklı Kültürler, Anne Baba Tutumları.

Abstract

Cultural characteristics affect the family structure which is the smallest unit of the society. Attitudes of family members towards their children also influence the cultural characteristics. Today, transnational migration is frequently seen due to various reasons such as increase in globalization, improvement in technology and transportation, occupational opportunities, and marriages with foreigners. Recently, particularly war victim families in Syria have started to migrate to Turkey. Families should cope with various problems (primarily communication) and they have entered into a difficult orientation process. In this study, we aim to evaluate the mother-father-child interactions by teacher's perspective. These families are from different cultures and they are residing in Turkey. In this qualitative study, interview method was used. The study group was composed of 10 preschool, 14 primary school and 14 secondary school teachers of children who came from different countries (n=38 teachers). Data analysis was performed by using the content analysis of the interview recordings. Conclusively, it was observed that mothers and fathers tried to do the best for their children independent of cultural differences. Family members and children are broadly compatible with the Turkish culture and the most important problem is the language difference. According to the teachers' perspective, Turkish parents exhibit more protective attitudes towards their children whereas parents from different cultures exhibit more prescriptive and authoritarian attitude.

Anahtar Kelimeler: Family Child Interaction, Different Cultures, Parent Attitudes.

1.GİRİŞ

Aile, toplumun sahip olduğu değer yargılarını, toplumsal kuralları, sosyalleşmenin en ciddi ve yoğun olarak yaşandığı temel yapıyı, toplumdaki gelişmeleri ve değişimleri yansıtmaktadır. Birey sayısı ve işlevleri ile geçmişten günümüze değişerek her dönemde yeni bir form ve işlev kazanan aile, bireyin doğduğu andan itibaren yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin sunulduğu sosyal bir ortam (Bayer, 2013: 102, 105, Günindi, Yaşa Giren, 2011: 351), nüfusu yenileme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin işlevlerinin yerine getirildiği bir kurumdur (TADA, 2010: 21; Ağdemir, 1991: 11). Aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve aile ortamı, bireyin en çok etkileşime uğradığı yerdir. Bu ilişkiler, bireyin kendine güvenmesini, kendine ve diğer bireylere sevgi duymasını, kimlik kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adaptasyonunu sağlar. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik olan aile, yalnızca anne, baba ve

* Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, a.ozyurek@karabuk.edu.tr

** Araş.Gör., Karabük Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü.

*** Yüksek Lisans Öğr., Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı.

çocuklardan oluşan çekirdek aile ve kalabalık aile olan geniş aile şeklinde sınıflandırılabilir (MEB, 2011: 4, 5; www.tdk.gov.tr , 2015).

İki farklı yetişkinin bir aile kurması ile birlikte eşler birbirleriyle etkileşim içine girer ve böylece çekirdek ailenin kendine has yapısı işlemeye başlar. Aileye bir çocuğun katılmasıyla birlikte yeni bir sosyal sistem oluşur ve ailede sahip olunan roller yeniden belirlenir (Ural, Güven, Azkeskin ve Kılıç, 2012: 15). Aileler çocuklarını kendilerine has bir yöntemle, yaşam, ekonomik, kültürel amaçlar doğrultusunda, toplumun değer yargılarına ve niteliklerine uygun bir birey olarak yetiştirirler. Yani aileler, çocuğun topluma ve yaşama uzanması için bir nevi köprü görevi görmektedir (Ural, Güven, Azkeskin ve Kılıç, 2012: 15; Günindi ve Yaşa Giren, 2011: 351). Bireyin yaşamdan doyum sağlaması, işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesi öncelikle aile ortamında sağlanır. Anne babanın kişilik yapıları, eğitim durumları, meslekleri, bedensel ve ruhsal hastalıkları, psiko-sosyal durumları ve sosyokültürel statüleri, yetiştirme tarzları ve kendi anne babalarından gördükleri muamele, çocuğa yönelik tutumları, çocuk için ayırdıkları vakit vb. durumlar, çocuğu yakından etkiler (Günindi ve Yaşa Giren, 2011: 351; MEB, 2011: 22, 23).

İnsanlar nesilden nesile aktarılan değerler, inançlar, kurallar ve toplumca kabul edilen davranışların tümü olarak tanımlan bir kültürün içine doğarlar, bu kültürde şekillenirler ve öldüklerinde de bu kültür devam eder. Fakat insan sadece kültürün taşıyıcısı değil, aynı zamanda kültür üzerine düşünen ve onu değiştirip, geliştirendir (Erdoğan, Alemdar, 2010: 350; Bredekamp, 2015: 172). Kültür, uyumu-uyumsuzluğu, özgürlüğü-bağımlılığı, yanlılığı-yansızlığı, güzeli-çirkini, yok olanı-var olanı içine almaktadır ve bu karşıtlıklara neden olan da, çözen de insandır (Şentuna, 2011:8). Kültür, toplumda yaşayan insanların tümünün veya insan gruplarının maddi, düşünsel ve duygusal yaşamlarını üretme, kendilerini ifade etme biçimleri, öğrenilmiş ve paylaşılmış yaşam modelleri, insanoğlunun birinci derecedeki uyum mekanizması, bir zümrenin üyelerini diğerlerinden ayıran aklın ortak programlaması, etkileşim içinde olan insanoğlunun öğrenilmiş ve paylaşılmış davranışlarıdır (Şentuna, 2011:7-9, Erdoğan, Alemdar, 2010: 349-351). Her toplumun kendine özgü kültürel değer yargıları vardır ve bu değer yargıları bir toplumdan diğerine değişiklik gösterebilir. Bu değişiklikler ailelerin, ebeveynlik rollerini, çocuk yetiştirme tutumlarındaki uygulama, stil ve inançlarını etkiler (Aksoy, 2005: 333). Örneğin, yetkeci ebeveynlik stili Amerikan aile yapısında şefkat eksikliği ve kontrol ile ilişkili iken, Türk ailelerinde kontrolün yanı sıra şefkat ile de ilişkili olduğu bulunmuştur (Yağmurlu, Çıtlak, Dost ve Leyendecker, 2009: 3). Aileler kendi ülkelerinin kültürlerini taşısa da görgü yönünden birbirlerinden belirli ayrılıklar gösterirler. Aile görgüsü, aile bireylerinin kendi kişisel davranışlarını ailedeki diğer kişilerin davranışları ile birleştirmeleriyle oluşur (Ağdemir, 1991: 6).

Kültürel kurallar, belli davranışlara anlam yükler. Aynı davranışlar farklı kültürlerde farklı anlamlara gelebilir. Çocuklar çoğu kültürel kuralları yetişkinleri modelleyerek öğrenirler. Kültürel özellikler, ebeveynlerin çocuk yetiştirme davranışları üzerinde de etkilidir (Bredekamp, 2015: 174). Aile ortamı, ebeveynin çocuğa ilişkin duygu ve düşünceleri, çocuğa ilişkin beklenti ve inançları, ebeveynlerin değer verdikleri ve çocuklarında görmek istedikleri özellikler ebeveynlik tutumlarını etkilemektedir (Yağmurlu, Çıtlak, Dost ve Leyendecker, 2009: 2). Yapılan bir çalışmada, İngiliz kökenli Amerikan annelerin, çocuğun özerkliğini pekiştirici şekilde davrandıkları bulunmuştur. İtaate, İngiliz kökenli Amerikan annelerden daha fazla önem veren Porto-Riko kökenli annelerin ise çocuğun öğrenme deneyimlerini daha çok kişiler arası sorumlulukları vurgulayarak yönlendirdikleri saptanmıştır (Yağmurlu, Çıtlak, Dost ve Leyendecker, 2009: 3). İspanya'da ebeveynler, çocuk gelişiminin sosyal yönüne çok fazla odaklanmaktadır. Yapılan bir çalışmada Doğu Alman kadınları ile Batı Alman kadınlarının iş değerleri karşılaştırılmıştır. Batı Alman kadınlarının, çocuklarının varlığından ve geleneksel cinsiyet rollerinden iş değerlerinin etkilendiği bulunmuştur (Bayer, 2013: 110). Geleneksel görüşe sahip Güney İspanyol ebeveynler, çocuklarının davranışlarının doğuştan geldiğine ve çocuğun gelişimine kendilerinin çok az etkisi olabileceğine inanmaktadır. Modern görüşlü Güney İspanyol ebeveynler, çocuklarının davranışlarına çevre ve genetiğin etkisi olduğunu düşünmektedirler. Mantık dışı görüşe sahip ebeveynler ise, çocuğun gelişiminde çevrenin fazlası ile etkili olduğunu düşünmektedirler (Aksoy, 2005: 334). Amerikan kültüründe bireysellik, batılı olmayan diğer toplumlarda ise birbirine bağlılık, diğerleri ile ilişkilerine önem verme görülmektedir. Ayrıca Japon annelerin çocuklarından duygusal olgunluk, Amerikalı annelerin çocuklarından erken yaşta bağımsızlık beklentileri içerisinde olduğunu saptamışlardır. Japonya'da anne-bebek beraberliği, Amerika'da ise eşler arasındaki beraberlik daha yoğundur. Amerikan anneler ayrı yatakta yatmanın bebeği daha bağımsız yapacağı düşüncesinde iken, Japon anneler çocukları ile aynı yatakta uyuyarak aralarında güçlü bağlar geliştireceğine inanmaktadır (Aksoy, 2005: 335). Japonya'da kadınlar 30-34 yaşları arasında erken emekliliğe ayrılırlar. Bu durumun en önemli nedeni, doğum ve çocuk bakımındır. Japonya'da ev işleri ve çocuk bakımı kadının temel görevleri arasındadır (Bayer, 2013: 110). Hem Japonya'da hem de Norveç'te ebeveynler için önemli olan çocukta bağımsızlık duygusunu geliştirmektir. Okula yürüyerek gitmek, sinemaya gitmek gibi pek çok şeyi çocuklar erken yaşta tek başlarına yapabilirler. İskandinavya'da anne

babalarla çocuklar arasında demokratik bir ilişki görülmektedir. Özellikle İsveç'te bir çocuğun hakları çok önemlidir. Örneğin; bir çocuk gecenin bir yarısı anne babasının yanına gelip onların uykusunu bozabilir. Eğer ebeveyn buna izin vermezse, çocuğun haklarına karşı gelen ihmalkâr bir ebeveyn sayılmaktadır (**Hata! Köprü başvurusu geçerli değil.**).

Asya'da ebeveynler, akademik eğitime ve çocuklarının üniversiteye gitmelerine odaklanmaktadırlar. Yapılan araştırmada görüşülen bir Koreli anne 2 aylık bebeğine İngilizce kayıtlar dinlettiğini söylemiş ve "Çünkü başlamak için asla çok erken değil" demiştir. Asya'da ebeveynin ana rolü çocuğu eğitmek, çocuğun rolü ise ebeveyne saygı duymak ve kendisi için yapılan fedakârlıkları geri ödemektir (**Hata! Köprü başvurusu geçerli değil.**). Balili bebekler ilk 6 ay boyunca taşıma şalı ile anne veya ailenin başka bir üyesi tarafından bütün gün taşınmakta, bebek sadece uyuduğunda kucaktan indirilerek annesinin yanında yatırılmaktadır. İlk 6 ay boyunca gerçek anlamda yerle temas etmeyen bebek için bir "yerle temas töreni" düzenlenmekte ve bebek ilk defa yere temas etmekte, bu durum artık bebeğin yakında emeklemeye başlayacağını ve annesi tarafından taşınmayacağını göstermektedir (**Hata! Köprü başvurusu geçerli değil.**). Sadece kültürün bir parçası olarak çocuklar, İskandinavya'nın soğuk kış günlerinde bile sıkıca giydirilip öğle uykuları için pusetleriyle dışarı çıkarılmaktadırlar. Hollandalı aileler çocuklarını çok fazla zorlamamak gerektiğine inanmakta; düzenli dinlenme, uyku, yemek ve keyifli ortamlar öncelikleri olarak görülmektedir (**Hata! Köprü başvurusu geçerli değil.**).

Çocuğun ilk öğreticileri olan anne-babanın bireyin ihtiyacı olan psikolojik, sosyolojik, biyolojik, ekonomik ve kültürel konularda yeterli düzeyde bilgiye sahip olması, geleceğin toplumsal yapısının sağlamlığı açısından vazgeçilemez bir ön koşul olduğu düşüncesi ile Türk toplumunda aileye büyük önem verilir. Türk halkına göre aile, hemen her toplumda olduğu gibi, bireyin en fazla güvendiği, en çok güç aldığı kurumdur. Türkiye'de yaşayan insanların %95 gibi büyük bir kesimi ailenin kendileri için önemli olduğunu, %93'ü ailesine tamamen güvendiğini belirtmektedir. Türkiye'de evliliğin modası geçmiş bir kurum olduğunu düşünenlerin oranı %8-10 iken İspanya, Fransa gibi ülkelerde bu düşünceye sahip olma oranının %30'un üzerine çıktığı görülmüştür (<http://www.connectedvivaki.com/2011-turkiye-degerler-arastirmasi/>). Yapılan bir çalışmada, Türkiye'de kadınların çalışma hayatından uzak durmalarının temel nedenlerinden bazıları, çocuk bakımının aksaması, ev düzeninin bozulması ve işyerinde yabancı erkeklerle bir arada olmanın olumsuz algılanması olduğu belirlenmiştir (Bayer, 2013: 110).

Kültür; çocuk, aile ve toplum etkileşimini belirleyen normlar ile çocuktaki gelişimsel süreçleri etkiler (Yağmurlu, Çıtlak, Dost, Leyendecker, 2009: 3). İnsanlar, uzun yıllar boyunca, ekonomik, sosyal ve politik sebeplerden ötürü, bazen isteyerek, bazen de baskı altında olduklarından, yaşadıkları yerlerden ayrılarak başka yerlerde yaşamak zorunda kalmışlardır (Ünlü, 2011: 2). Böylece farklı kültürlerin birbirleriyle etkileşimi sonucu, birçok farklılıkları ve benzerlikleri ortaya çıkmıştır (Yeşil, 2009: 105, 106). Çok kültürlülük gibi bireyin kendi kültürel kimliğini kaybetmeden iki kültür üzerinde de yetkinlik kazanmasıyla ortaya çıkan durumlarda, kültürler arası etkileşim zorunluluğu bulunmaktadır. Çok kültürlülük, dil, din, ırk, cinsiyet, yaş, sosyal sınıf, etnik köken, engelli olma ve diğer kültürel değerlerin farkında olmaktır (Ergin, Ermeğan, 2011: 1755, http://www.kongar.org/makaleler/mak_kum.php, Şentuna, 2011: 6). Çok kültürlülük, egemen kültürlerle azınlık kültürlerinin daha olumlu ve kucaklayıcı bir görüşüdür. Dünya'nın birçok kentinde bulunan Çin mahalleleri, Singapur'daki Küçük Hindistan ve kimi Asya kentlerinde Avrupalı toplulukların kümelendiği yerler gibi etnik azınlıkların yerleştiği bölgeler çok kültürlülüğe birer örnektir (Hogg, Vaughan, 2007:680). Çok kültürlü bir toplumda, göç eden bireylerin sosyal uyumunda dil, anahtar olgudur ve hem ana dil hem de ev sahibi dil benimsenerek sosyal uyum için her iki dil de geliştirilmektedir (Ergin, Ermeğan, 2011:1755, Cırık, 2008: 27).

Kültür, bireyler ve dolayısıyla aileler üzerinde önemli ölçüde etkilidir ve kültürel özellikler ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarını da etkilemektedir. Günümüzde gerek Dünya'daki küreselleşme gerekse teknoloji ve ulaşım imkânlarının artması, iç savaşlar, bireylerin iş imkânları, yabancı uyruklu bireylerle evlilik durumları gibi nedenlerle ülkeler arası göç olayları görülmektedir. Son zamanlarda, özellikle Suriye'deki savaş mağduru aileler Türkiye'nin hemen her ilinde ikamet etmeye başlamışlardır. Anne babalar bir işte çalışırken, çocuklar da eğitim kurumlarına devam ederek bir adaptasyon sürecine girmişlerdir. Bu durumda, farklı kültürden bireylerin başta dil olmak üzere, daha birçok güçlüklerle karşılaşması beklenebilir. Alan yazındaki Batı, Doğu ve Asya kültürlerinde ailelerin çocuklarına bakış açılarına ilişkin çalışmalarda, bazı kültürel farklılıklara vurgu yapmıştır. Bu çalışmada ise, Türkiye'de ikamet eden farklı kültürden ailelerin anne baba çocuk ilişkilerini, öğretmen bakış açısına göre değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda, anne babaların çocuklarına bakış açıları, çocuklarına yönelik tutumları, aile bireylerinin okuldaki sosyal çevre ile ilişkilerini Türk kültüründeki bireylerle karşılaştırmalı olarak incelemek amaçlanmıştır.

1.1.Problem ve Alt Problemler

Çalışmanın problem cümlesini “Kültürel özelliklerin anne, baba, çocuk ilişkileri üzerindeki etkisi nasıldır?” oluşturmuştur. Bu doğrultuda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Kültürel özellikler çocukların sınıf içindeki davranışları üzerinde etkisi nasıldır?
- Kültürel özellikler anne babaların çocuklarına karşı tutumları üzerinde etkisi nasıldır?

2.YÖNTEM

2.1.Model

Bu çalışmada, ele alınan konu hakkında kişilerin bakış açılarını derinlemesine incelemeyi, ilgili sosyal yapı ve süreçleri ortaya koymayı amaçlayan (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 119) nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme, insanların neler düşündüğünü saptayarak onların duygu, deneyim ve tutumlarını ortaya koymayı amaçlayan bir veri toplama tekniğidir (Ekiz, 2009: 61).

2.2.Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubu Karabük İl’inde sınıfında farklı ülkelerden gelen çocukların bulunduğu 10 okul öncesi, 14 ilkokul ve 14 ortaokul öğretmeni olmak üzere toplam 38 öğretmenden oluşmuştur. Öğretmenlere sınıflarındaki çocukların (n=38) aileleri hakkında kişisel bilgiler sorulmuş, öğretmenlerin bir kısmının çocuğun okula yeni başlaması bir kısmının ise aile ile iletişim kuramaması nedeni ile kişisel bilgileri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Elde edilen bilgiler doğrultusunda; çocukların 19’u Irak, 7’si Afganistan, 3’ü Özbekistan, 5’i Suriye ve 1’i Makedonya’dan Türkiye’ye gelmişlerdir. Farklı ülkelerden gelmiş olan bu çocukların annelerinin 6’sı ilkokul, 6’sı lise ve 13’ü lise mezunu, babalarının 4’ü ilkokul, 7’si lise ve 14’ü üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Annelerin 16’sı ev hanımı, 7’si öğretmen ve 3’ü serbest meslekte, babaların 9’u üniversitede öğretim elemanı, 3’ü psikolog, 3’ü savcı, 15’i serbest meslekte çalışmaktadır. Ailelerin Türkiye’ye gelme nedenlerini öğretmenlerin 29’u olağanüstü durum (savaş), 2’si babanın Türk olması, 4’ü babanın işi ve 2’si mülteci olarak belirtmişlerdir.

2.3.Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve alan uzmanlarının formda yer alan soruların çalışmanın amacına uygunluğu açısından görüşleri alınmıştır. Üç okul öncesi ve üç ilkokul öğretmeni ile ön bir uygulama yapılmıştır. Tüm bu görüşler sonunda bir soru eklenerek görüşme formu uygulamaya hazır hale gelmiştir. Daha sonra, çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenlerle okul dışı bir zaman diliminde görüşülmüş ve öğretmenlere sınıfında farklı bir ülkeden gelen çocukların bulunup bulunmadığı sorulmuş, eğer “evet, var” cevabı alınmışsa görüşme formundaki diğer sorular sorulmuştur. Görüşmeler not tutularak kayıt altına alınmıştır.

Verilerin analizinde, görüşme kayıtları gözden geçirilerek içerik analizi yapılmıştır. Çalışma grubunda yer alan her bir öğretmene bir kod verilmiştir. Örneğin O1, okul öncesinde görev yapan öğretmeni, İ5 ise ilkokulda görev yapan bir öğretmeni temsil etmiştir. Görüşme içeriği kayıtları iki araştırmacı tarafından incelendikten sonra kategorilere ayrılmış, daha sonra bu kategorilerden yararlanılarak temalar oluşturulmuştur. Kategori ve temaların uygunluğu konusunda bir alan uzmanı öğretim elemanının görüşü alındıktan sonra, elde edilen bulgular temalar altında ele alınmıştır.

3.BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, çalışma grubu ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler dört farklı tema altında incelenmiştir. Bu temalar “Farklı kültürden çocukların sınıf içindeki durumu/davranışları”, “Farklı kültürlerden ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışları”, “Türk ebeveynler ile farklı kültürlerden ebeveynlerin anne-baba çocuk ilişkilerinin karşılaştırılması” ve “Eğitim müfredatında yer alan özel günlerle ilgili ebeveynlerin yaklaşımı” olarak ele alınmıştır.

Tema 1: Farklı kültürlerden çocukların sınıf içindeki durumu/davranışları

Bu tema başlığı altında, çalışma grubundaki öğretmenlerin farklı bir ülkeden gelen çocuğun sınıf içindeki durumunun/davranışlarının arkadaş ilişkileri, öğretmeni ile ilişkileri ve derslere karşı ilgisi şeklindeki değerlendirmeleri ele alınmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 20’si farklı kültürlerden olan çocuğun arkadaş ilişkilerinin olumlu olduğunu belirtirken 4’ü çekingen davranışlar gösterdiklerini fakat kurallara uyduklarını belirtmiştir. Farklı kültürden olan çocuğun durumunu belirtirken bu durumu İ3 “Arkadaşlarıyla arası iyi.”, İ24 “Dil sorunu var.”, İ25 “Dönem dönem değişiyor, ama genellikle uyumlu.”, O3 “Problemi yok, beni anlar, kurallara uyum sağlar.” ve O10 “Geride kalmıyor, aktif, girişken ve konuşkan.” Gibi ifadeler kullanmışlardır.

Farklı kültürden olan çocuğun öğretmenleri ile olan ilişkileri konusunda ise, öğretmenlerin 21’i ikili ilişkilerinin normal olduğunu, 3’ü iletişim problemi yaşadıklarını, 2’si çocuğun sürekli iletişim kurmak

istediğini, 2'si ise uyum sorunu olduğunu fakat öğretmene karşı saygılı olduğunu bildirmiştir. Bu konudaki görüşlerini İ2 "Hareketli ve çoğu zaman söz dinlemeyen bir çocuk.", İ9 "Sürekli konuşmak istiyor.", İ17 "Türkçe bilmediği için iletişim problemi yaşıyoruz.", İ23 "Öğretmenlerine karşı saygılı söz dinliyor.", İ15 "Çok iyi.", O2 "Kendini göstermeyi ve beğendirmeyi seviyor.", O4 "Aramızda güçlü ve özel bir bağ olduğuna inanıyorum." ve O5 "Beni güven duyacağı bir kişi olarak görüyor." şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin 8'i çocuğun ders ve etkinliklere ilgisinin yetersiz olduğunu ve katılmadığını, 13'ü etkinliklere ilgisinin olduğunu ve sorumluluklarını yerine yetirdiğini, 2'si matematik dersine karşı daha ilgili olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler çocuğun ders ve etkinliklere olan ilgisini İ2 "Derslere karşı ilgisiz.", İ9 "Özellikle matematik dersine ilgisi fazla.", O2 "Etkinliklere katılıyor.", İ17 "Türkçe bilmediği için derslere katılamıyor.", İ23 "Verilen ödevleri yapıyor, sorumluluklarını yerine getiriyor." cümleleri ile ifade etmişlerdir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 14'u çocuğun başarı düzeyinin iyi, 3'ü orta, 6'sı yetersiz olduğunu, 3'ü ise akranlarını geriden takip ettiğini belirtmiştir. Öğretmenler bu konudaki görüşlerini İ2 "Diğer öğrencilere göre biraz geride.", İ12 "İyi fakat Türkçeyi öğrenmeye istekli değil.", İ24 "Dilimizi çok anlamamasına rağmen iyi sayılır.", İ25 "Sınıf düzeyine göre vasat.", O3 "Çok iyi." şeklinde ifade etmişlerdir.

Buna göre, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin farklı ülkeden gelen çocukların sınıf içi davranışlarına yönelik olarak arkadaş ve öğretmen ilişkileri ile ders ve etkinliklere yönelik ilgilerini normal olarak değerlendirdikleri, ders ve etkinliklere yönelik ilgisizliğin ise Türkçeyi bilmemekten kaynaklandığını belirttikleri görülmüştür.

Tema 2: Farklı kültürlerden ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışları

Bu tema başlığı altında, öğretmenlerin farklı bir ülkeden gelen ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışları ile ilgili değerlendirmeleri ele alınmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 26'sı anne babaların çocuklarına karşı ilgili, 5'i ilgisiz olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler bu konudaki görüşlerini İ11 "Anne ve baba çocuğuna Türkiye'nin yaşanılacak bir yer olduğunu, bir meslek sahibi olması gerektiğini ve okuması gerektiğini empoze ediyor.", İ20 "Iraklı ailenin çocuğuna ilgisi gayet güzel. Dersleriyle ilgileniyorlar. Öğretmen çağırdığı zaman hemen okula gelip gerekli görüşmeleri yapıyorlar.", İ1 "İlgili bir aile.", İ7 "İlgisiz." diyerek ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin 8'i anne-babanın çocuklarına karşı demokratik bir tutum sergilediğini gözlemlediğini, 8'i endişeli, 4'ü aşırı koruyucu, 2'si ise otoriter bir tutuma sahip olduklarını bildirmiştir. Bu konudaki görüşlerini O5 "Çocuk, her işini kendisi yapıyor. Anne baba müdahale etmiyor.", O3 "Oldukça kuralcılar, çocuk da kurallara mutlaka uyuyor." şeklinde ifade etmiştir.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin, farklı ülkeden gelen ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgili oldukları ve demokratik tutum sergiledikleri, farklı bir ülkede yaşama durumlarından ötürü çocukları ile ilgili daha endişeli oldukları görüşünde oldukları söylenebilir.

Tema 3: Türk ebeveynler ile farklı kültürlerden ebeveynlerin anne-baba çocuk ilişkilerinin karşılaştırılması

Bu tema başlığı altında, Türk ebeveynler ile farklı bir ülkeden gelen ebeveynlerin anne-baba çocuk ilişkilerinin karşılaştırılmasına ilişkin çalışma grubunun değerlendirmeleri yer almıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 9'u farklı kültürlerden olan ebeveynlerin anne-baba çocuk ilişkilerinin Türk kültürü ile aynı olduğunu, 2'si her iki kültürde de baba çalıştığı için ev hanımı olan annenin çocuğunun ihtiyaçlarıyla daha çok ilgilendiğini, 2'si ise kültür farkı olmaksızın ebeveynlerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını giderdiklerini bildirmişlerdir. Öğretmenler, farklı kültürlerden olan ebeveynlerin anne-baba çocuk ilişkilerindeki benzerliğe ilişkin görüşlerini İ2 "Baba çalıştığı için, çocuklarla anneler daha çok ilgileniyor.", O1 "Hemen hemen Türk kültürüyle aynı.", İ18 "Farklı ülkeden anne babaların davranışları ve tutumları, Türk anne babaların davranışları ve tutumuyla paralellik gösteriyor. Bence bu öğrencim ile diğer öğrencilerimin velileri arasında fark yok.", O3 "Anne babaların hepsi de aynı şekilde çocuklarının temel ihtiyaçlarını gideriyor.", O1 "Baba Türk olduğu için giyim ve davranış yönünden belirgin bir farklılık yok." şeklinde ifade etmişlerdir.

Türk ebeveynler ile farklı kültürlerden olan ebeveynlerin anne-baba çocuk ilişkilerindeki farklılıklara ilişkin öğretmenlerin 6'sı Türk ebeveynlerin çocuklarına daha korumacı yaklaştıklarını, 2'si Türk ebeveynlerin çocuklarının eğitsel ihtiyaçlarına karşı daha özenli olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin 4'ü farklı kültürlerden olan ebeveynlerin daha ilgili, sıcakkanlı ve sevecen olduklarını, 3'ü çocuğun kişisel temizliğine daha çok dikkat ettiklerini, 2'si daha kuralcı ve otoriter olduklarını, 1'i daha endişeli, çocuklarına karşı daha saygılı olduğunu ve 1'i çocuklarıyla daha nitelikli zaman geçirdiklerini belirtmiştir. Öğretmenler bu konudaki görüşlerini İ1 "Yabancı anne babalar, Türk ebeveynlerine göre çocuğuna daha saygılı yaklaşıyor.", İ3 "Maddi durumları iyi olmamasına rağmen temizliğine çok dikkat ediyor aile.", İ9 "Çocuklarının başına bir şey gelmesinden endişe ediyorlar.", İ14 "Aile olarak daha ilgili sıcakkanlı ve sevecenler.", İ23 "Bizim velilerimiz eğitim ile ilgili tüm ihtiyaçlarını zamanında gidermeye çalışırken onlar

bu konuda çok rahatlar.”, O2 “Türk anne babalar özellikle çocuk ağladığında onun her dediğini yapıyor. Çocuğun tüm ihtiyacını anne babalar karşılıyor ve çocuklarına karşı daha koruyucular.”, O3 “Farklı ülkeden gelen anne babalar sorumluluk vermede daha otoriter davranıyorlar. Daha kuralcılar ve kurallarda esneklik tanımıyorlar. Örneğin; çocuk saat 8’de yatacaksa uyumasa bile odasına geçmek zorunda.”, O5 “Biz çok koruyucuyuz. Onlar çocuklarına daha fazla güveniyor, serbest bırakıyor. Çocuk kendi işini kendi yapıyor.”, O8 “Kendi kültürlerini çocuklarına unutturmamak için biraz daha otoriter davranıyorlar diye düşünüyorum.” Şeklinde ifade etmişlerdir.

Buna göre çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin, Türk ebeveynleri daha korumacı, farklı kültürden olan ebeveynleri ise daha kuralcı ve otoriter olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Ancak çoğunlukla Türk ebeveynler ile farklı kültürlerden ebeveynlerin anne-baba çocuk ilişkilerinin benzerlik gösterdiği görüşünde oldukları da dikkat çekmiştir.

Tema 4: Eğitim müfredatında yer alan özel günlerle ilgili ebeveynlerin yaklaşımı.

Bu tema başlığı altında, farklı ülkelerden gelen ebeveynlerin eğitim müfredatında yer alan milli ya da dini bayram, kutlamalarla ilgili zorluklar yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin çalışma grubunun değerlendirmeleri yer almaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 16’sı kutlamalarda sorun yaşamadıklarını, 11’i milli bayramlarda zorluklarla karşılaştıklarını, 6’sı dini bayramlarda sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Yine öğretmenlerin 8’i farklı kültürlerden olan çocukların milli, dini bayramlar ve kutlamalara uyum sağlamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Öğretmenler bu konudaki görüşlerini O1 “İslam kültürünü yakından tanıdıkları için dini bayramlarda sorun yok.”, O8 “Dini bayramlarımız ortak olduğu için herhangi bir sorun olmadı, ama milli bayramlarda zorluklar yaşıyor çocuklar. Bizim milli değerlerimizi kavrayamadığı için.”, O11 “Herhangi bir sıkıntı yaşamadım, gayet uyumlular.”, İ20 “Hiçbir zorluk yaşamadık, diğer çocuklarla beraber her etkinlik ve çalışmaya istekle katılmaktadırlar.” Şeklinde ifade etmişlerdir.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin değerlendirmelerine göre ebeveynler eğitim müfredatında yer alan milli bayramlarla ilgili zorluk yaşarken dini bayramlarla ilgili zorluk yaşamadıkları söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Farklı kültürlerden ebeveynlerin çocukları ile etkileşimlerinin öğretmen bakış açısına göre değerlendirildiği bu çalışmada, öğretmenlerin farklı ülkeden gelen çocukların sınıf içi davranışlarına yönelik olarak arkadaş ve öğretmen ilişkileri ile ders ve etkinliklere yönelik ilgilerini normal olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Çocukların ders ve etkinliklere yönelik ilgisizliğinin ise Türkçeyi bilmemekten kaynaklandığı dikkat çekmiştir. Herhangi bir sebeple farklı bir ülkede yaşayan bireyler, o ülkenin günlük yaşamındaki değişikliklerden dolayı birçok zorlayıcı faktörle karşılaşmakta ve bunlara uyum sağlayabilmek için mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar (Akt. Şeker ve Aslan, 2015). Farklı kültürlerde yaşayan çocuklar yaşadıkları olağandışı göç süreçleri, farklı kültürel özelliklere sahip olmaları ve özellikle aynı dili bilmemeleri gibi nedenlerle okula ve okulda yürütülen eğitim programına uyum sağlamakta zorluklar yaşarlar (Hart, 2009). Özellikle ortak dil paylaşımının olmaması, farklı kültürlerden olan çocuklar ve okulun diğer üyeleri arasında ciddi bir engel oluşturur. Bu çocukların çoğu için, bu engeli aşmak çoğu zaman uzun ve sancılı bir süreçtir (Kirova, 2001). Mercan Uzun ve Bütün (2016) tarafından yapılan bir çalışmada Suriyeli sığınmacı çocukların Türkçe bilmemeleri nedeniyle buldukları eğitim kurumlarına uyum sağlamakta ciddi güçlükler yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kirman ve arkadaşları (2011) göçmenlerin ruh sağlığını zorlayan en önemli durumun dil farklılıkları nedeniyle yaşadıkları iletişim güçlüklerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Dil, kültürün iletilmesinde önemli bir araçtır ve farklı bir kültürel ortamda yaşayan çocuğun her iki dili de kültürel olarak anlamlı ve uygun şekliyle nasıl kullanacağını öğrenme gerekmektedir. Ayrıca öğretmenlerin, iyi bir iletişimi teşvik etmek için sözlü ve sözsüz iletişim araçlarını kullanma anlayışı ve becerisini geliştirmesi, kültürlerarası iletişimde beceri sahibi olması, kültüre duyarlı öğretim stratejileri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Farklı kültürden gelen çocuğu kabullenmesi, ön yargılardan uzak şekilde çocuğu sıcak karşılaması ve sınıftaki diğer çocukları da buna teşvik etmesi gerekir. Ancak bu sayede, çocuğun olumlu kimlik oluşumu desteklenebilir (Bredenkamp, 2015: 188-192).

Çalışmada, farklı ülkeden gelen ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgili oldukları ve demokratik tutum sergiledikleri, farklı bir ülkede yaşama durumlarından ötürü çocukları ile ilgili daha endişeli oldukları belirlenmiştir. Günümüzde dünya ülkeleri genelinde yaşanan savaş, çatışma, güvenlik kaygısı, dini, siyasi, ekonomik ve çevresel faktörler kişilerin farklı ülkelere göç etmelerine neden olmaktadır (Şeker ve Aslan, 2013). Göç eden bir ailenin istihdam, eğitim, sağlık, barınma, yabancılaşma ve güvenlik gibi aşmak zorunda olduğu sorunlar mevcuttur. Bu nedenle yeni geldikleri toplumda kendileriyle aynı kültüre sahip bireylerin bulunduğu çevrelerde yaşayarak kendilerine daha güvenli bir ortam oluşturmaya çalışırlar. Göç etmenin toplumsal sonuçlarından en fazla çocuklar etkilenmektedir. Eğitim seviyesinin düşük olması, yoksulluk,

sosyal güvenlikten yoksunluk, kültürel farklılık gibi değişkenler, toplumsal süreçte çocukların dezavantajlı olmasına neden olmakta ve göçmen çocuklara sunulan olanakların yetersizliği de bu dezavantajlı durumun daha da zorlaşmasına neden olmaktadır (Güzel, 2013). Bütün bu sıkıntılar çerçevesinde yeni bir toplumda, yeni bir kültürel ortamda çocuk yetiştirmeye çalışan anne babalar (Durgel ve Yağmurlu, 2014) laklı olarak çocukları için endişelenirler.

Çalışmada, öğretmenler tarafından farklı ülkeden gelen ebeveynlerle bir karşılaştırma yapıldığında, Türk ebeveynlerin çocuklarına karşı daha korumacı, farklı kültürden olan ebeveynleri ise daha kuralcı ve otoriter olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Yine de Türk ebeveynler ile farklı kültürlerden ebeveynlerin anne-baba çocuk ilişkilerinin benzerlik gösterdiği görüşünde oldukları dikkat çekmiştir. Bu durumun çocukların kökenlerinin coğrafik konum itibarıyla Türkiye'ye yakın ülkelere yakın olmaları ve kültürlerarası yakınlıktan kaynaklandığı söylenebilir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye ilişkin değer ve inançlarını etkileyen önemli etmenlerden birisi, kültürdür. Farklı kültürlerde ebeveyn tutumlarının birbirinden farklı olması, kültürel değerlerle ilişkilidir (Şanlı ve Öztürk, 2015; Okagaki ve Luster, 2005). Farklı kültürlerde ebeveyn tutumlarının farklılık göstermesine karşın anne babaların çocuk yetiştirme stilleri, yaşam, ekonomik ve kültürel amaçlar gibi ortak özellikler taşımaktadır (Ural vd., 2012). Birbirine bağlılığın vurgulandığı Türk, Asya, Latin Amerika, Hindistan gibi geleneksel kültürlerde aile ve aileye saygı duymak, ailede birlik ve beraberlik, kişilerarası ilişkiler büyük önem taşımaktadır. Özellikle Asya kültüründe ebeveynlerin çocuklarına karşı korumacı ve kontrolcü eğilimlerinin olduğu, bu nedenle anne baba tutumlarının otoriter, kontrolcü, kısıtlayıcı olarak tanımlandığı görülmektedir (Balaguru, 2004; Kağıtçıbaşı, 1981; Ang ve Goh, 2006). Chao'ya (1994) göre ebeveynlik stilleri, içinde bulunulan kültürün değerlerine göre farklı anlamlar içerebilir. Otoriter ve katı olarak ifade edilen ebeveynlik stili Asya kültüründe ebeveynin ilgi ve şefkati, bağlılığı gibi pozitif durumları yansıtmaktadır (Ang ve Goh, 2006).

Çalışmada, farklı kültürlerden ebeveynlerin okullardaki eğitim müfredatında yer alan milli bayramlarla ilgili zorluklar yaşadıkları, fakat dini bayramlarla ilgili zorluk yaşamadıkları belirlenmiştir. Dini bayramlar ile ilgili zorluk yaşanmamasının, öğretmenler tarafından değerlendirilen çocukların ülkelerinin İslam dini etrafında biçimlenmiş olmasından kaynaklandığı, milli bayramlarda zorlukların yaşanmasının ise millet hayatında önemli bir durumun hatırasını yaşatan milli bayramların ülkeden ülkeye farklılaşmasından kaynaklandığı söylenebilir. Okullar değişik dil ve kültürlere mensup öğrenciler arasında hoşgörü tesis etmede, kutuplaşmaları ortadan kaldırmada, çeşitli ön yargıları gidermede, kültürel çoğulculuk ve zenginliğin artırılmasında, farklı kültürel değerlerle uzlaşmada büyük önem taşımaktadır. Toplumun küçük bir kopyası gibi işlev gören okullar aracılığı ile farklı kültürleri tanıma, değerlerine saygı duyma ve ortak değerler etrafında bireylerin uyumlu yaşamaları sağlanmış olur. Temel amaç karşılıklı olarak değerler, inançlar, davranışlar, yazılı ve sözlü edebiyat, dil, müzik, din, ahlâk, estetik gibi değerler konusunda uzlaşmak, farklı kültür ve kimliklere hoşgörülü olmaktır (Küçük, 2011).

Tüm kültürler aileye değer verir, ama aile üyeliğini farklı tanımlayabilirler. Öğretmenler de olayları ve durumları değerlendirirken kendi kültürel merceklerinde bakarlar. Farklı kültürel gruplarda ya da farklı dil konuşan öğretmen ve ebeveynler arasındaki iletişim hataları yanlış anlamalar veya anlaşmazlıklara sebep olabilir. Eğer öğretmenler, bu farklılıkların farkında olabilirlerse çocukların davranışlarını yönlendirmede etkili olabilirler. Kültürel ve dilsel çeşitlilik öğrenme gecikmesi veya öğrenme bozukluğu olarak tanımlanmamalıdır (Bredenkamps, 2015: 179-188).

Sonuç olarak; kültürel özelliği ne olursa olsun anne babalar çocukları için en iyi olanı yapmaya çalışmaktadırlar. Günümüz koşullarında, özellikle savaşlar nedeni ile ülkemize çok sayıda yabancı göçü yaşanmaktadır. Anne babalar kendi ülkelerinden ayrılmanın kaygısı bir yana yaşamak zorunda oldukları güçlüklerle birlikte çocuklarının geleceği için daha fazla endişelenmektedirler. Çocuklar, yeni yaşadıkları ülkenin eğitim sistemine dahil olduklarında başta aynı dili konuşmamak nedeniyle sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Bu durumda, ilkokuldan itibaren farklı kültürlerden olan çocuklar ve aile bireylerinin yeni yaşadıkları ülkenin dilini öğrenebilmeleri konusunda rehberlik edilmesi, bunun için dil eğitimlerinin yapılması önerilebilir. Yaşanılan kültüre ait özelliklerin öğrenilmesi, daha fazla zaman gerektirmektedir. Çocukların oyun, müzik gibi farklı iletişim yöntemleri ile anlaşabilmeleri yetişkinlere göre daha kolay olabilmektedir. Yetişkin olarak öğretmen-öğrenci, öğretmen-veli, veli-veli ilişkileri ise iletişim ortamlarının kısıtlılığına dayalı olarak çok daha kısıtlı olacaktır. Bu nedenle, özellikle eğitim ortamında öğretmen ve ebeveynlerin bir araya gelebilecekleri etkinlikler düzenlenebilir. Böylece eğitimciler aileleri yakından tanıma fırsatı bulurken sınıftaki çocukların velileri de birbirlerini daha iyi anlayabileceklerdir. Ailelerin sınıf içi veya sınıf dışı eğitim etkinliklerine aktif olarak katılımları teşvik edilebilir. Bu çalışma, çok daha fazla göç alan farklı bölgelerde yapılabilir. Öğretmen bakış açısı yerine çocuklar ve ebeveynlerin bakış açılarından değerlendirme yapılabilir. Böylece farklı kültürel yapıdan geliyor olmanın ne gibi sorunlar oluşturabileceği çok yönlü olarak ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

- AĞDEMİR, Sürmeli. (1991). "Aile ve Eğitim", *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi*, 1 (1), 11-13.
- AKSOY, Ayşe B. (2005). "Farklı Kültürlerde Ebeveynlik", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (2): 333- 334, 335.
- ANG, Rebecca. P. & GOH, Dion. H. (2006). "Authoritarian Parenting Style in Asian Societies: A Cluster Analytic Investigation", *Contemporary Family Therapy*, 28 (1), 131-151.
- BALAGURU, S. (2004). *Acculturation and Its Impact on Child Rearing and Child Behavioral Problems: A Study of Asian-Indian Immigrant Families*. Unpublished PhD Dissertation, The Faculty of the Curry School of Education University of Virginia. Virginia, US.
- BAYER, Ali. (2013). "Değişen Toplumsal Yapıda Aile", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (8), 102-110.
- BREDEKAMP, Sue. (2015). *Erken Çocukluk Eğitiminde Etkili Uygulamalar*, 2.basım (Çev.Ed.: Hatice Zeynep İnan ve Taşkın İnan, Ankara: Nobel Yayıncılık, s.172-192.
- CHAO, Ruth. K. (1994). "Beyond Parental Control and Authoritarian Parenting Style: Understanding Chinese Parenting through the Cultural Notion of Training", *Child Development*, 65, 1111-1119.
- CIRIK, İlker. (2008). Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- DURGEL, Elif ve YAĞMURLU, Bilge. (2014). "Türk Göçmen Ailelerde Sosyalleştirme Hedefleri ve Ana Babalık: Okul Öncesi Döneme Detaylı Bakış", *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (34), 3-15.
- ERDOĞAN, İrfan ve ALEMDAR, Korkmaz. (2010). *Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*, (3. Baskı), İstanbul: Erk Yayınları. s. 349-351.
- ERGİN, Demirali Yaşar ve ERMAĞAN, Burçin. (2011). *Çok Kültürlülük ve Sosyal Uyum*, 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 April 2011, Antalya-Turkey, s. 1754-1761. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- GÜNİNDİ, Yunus ve YAŞA GİREN, Songül. (2011). "Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 349-361.
- GÜZEL, Serkan. (2013). Göçmen Çocuklar ve Denizli'de Yaşam Koşulları. 1-36. Erişim: http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Serkan-guzel12_20ocak2013.pdf
- HART, Robert. (2009). "Child Refugees, Trauma and Education: Interactionist Considerations on Social and Emotional Needs and Development", *Educational Psychology in Practice*, 25(4), 351-368.
- HOGG, Mihchael. A. & VAUGHAN, Graham. M. (2007). *Sosyal Psikoloji*, s. 680. (Çev.: İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez). İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- <http://www.egitimpedia.com/dunyanin-farkli-kulturleri-ebeveynlige-nasil-bakiyor/>. (Erişim Tarihi: 03.12.2015).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56604997c3fef5.75071838. Aile. (Erişim Tarihi: 03.12.2015).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5660499f054c44.64842698. Kültür. Erişim Tarihi: 02.12.2015.)
- <http://www.bebesya.com/blog/bebek-tama-al-nedir-faydalar-nelerdir> (Erişim Tarihi: 03.12.2015).
- <http://www.connectedvivaki.com/2011-turkiye-degerler-arastirmasi/> (Erişim Tarihi: 04.12.2015).
- KAGITÇIBAŞI, Çiğdem. (1981). *Çocuğun Değeri. Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık*. İstanbul: Gözlem Matbaacılık.
- KIROVA, Anna. (2001). "Loneliness in Immigrant Children: Implications for Classroom Practice", *Childhood Education*, 77, 260-267.
- KONGAR, Emre. (1997). *Küreselleşme, Mikro Milliyetçilik, Çok Kültürlülük, Anayasal Vatandaşlık*, http://www.kongar.org/makaleler/mak_kum.php (Erişim Tarihi: 02.12.2015).
- KÜÇÜK, Salim. (2011). "Kültürler Arası Öğrenme Üzerine Bir Kavram-Model Denemesi ve Türkçe Ders Kitapları", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29 (29), 227-260.
- MEB, (2011). Aile ve Tüketici Hizmetleri, *Aile Yapısı Modülü*, s: 4-23.
- OKAGAKI, Lynn. & LUSTER, Tom. (2005). "Research on Parental Socialization of Child Outcomes: Current Controversies and Future Directions", *Parenting: An Ecological Perspective*, 2nd edition. 377-410. Lawrence Erlbaum Associates.
- ŞANLI, Deniz ve ÖZTÜRK, Candan. (2015). "Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8 (4), 240-246.
- ŞEKER, Betül Dilara ve ASLAN, Zafer. (2015). "Refugee Children in the Educational Process: An Social Psychological Assessment", *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 8 (1), 86-105.
- ŞENTUNA, Asiye Burcu. (2011). *Okul Öncesi Eğitim Alan 48-60 Aylık Çocukların Farklı Kültürleri Tanımalarının, Dünyadaki Farklı Kültürlere Karşı Bakış Açılarında Yaratacağı Farkların İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü s. 6-9.
- TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması (TADA)*, s. 21. (1.basım) Ankara.
- URAL, Ozana., GÜVEN, Gülçin., AZKESKİN, Kadiriye E. ve KILIÇ, Melda. (2012). Çocuklarımızı Nasıl Yetiştiriyoruz? 12 İlden Aileler ve 5-6 Yaşındaki Çocukları, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi 3.Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi, s. 15-23. 12-15 Eylül 2012, Adana.
- UZUN, Elif Mercan ve BÜTÜN, Eda. (2016). "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri", *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 72-83.
- ÜNLÜ, Nükhet. (2011). *Farklı Kültür Yapılarının Bulunduğu Ortamdaki Ailelerin Olumsuz Tutumlarının ve Algılamaya Biçimlerinin Sosyal İlişkileri Üzerindeki Etkisinin Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.2.
- YAĞMURLU, Bilge., ÇITLAK, Banu., DOST, Ayfer ve LEYENDECKER, Birgit. (2009). "Türk Annelerin Çocuk Sosyalleştirme Hedeflerinde Eğitime Bağlı Olarak Gözlemlenen Farklılıklar", *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 1-15.
- YEŞİL, Salih. (2009). "Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zekâ", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 11 (16), 105- 106.